

MAGYAR PAEDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó ülés 1896 deczember 19-én.

Jelen vannak dr. *Heinrich Gusztáv* elnöklete alatt: *Demeczky Mihály*, *Fináczy Ernő*, *György Aladár*, *Gyomlay Gyula*, *Halász Ferencz*, *Hóman Ottó*, *Komáromy Lajos*, *Kuncz Elek*, *Lakits Vendel*, *Molnár István*, *Négyesy László*, *Peres Sándor*, *Sebestyénne Stetina Ilona*, *Szuppán Vilmos*, *Trájtler Károly*, utóbbi mint jegyző és még számos vendég.

I. *Binder Laura* értékezését: «*Néhány szó a nőnevelés multjáról és jelenéről*», a szerző távollétében a jegyző olvassa fel.

II. *Veress Ignác* következő című értekezését olvassa fel: «*Román tannyelvű középiskoláink nevelési eszközeiről.*» Megjelen a Társaság folyóiratában (Lásd e füzetben). Az előadáshoz szolt: *Kuncz Elek* kolozsvári tanker. főigazgató.

«Felolvasásó úr — úgymond —, mint felolvasásának czíme mutatja, már s miként azt felolvasásának egyes helyein határozottan ki is mondja — bár legtöbbsnyire egyes román iskolákról beszél csak — az összes románnyelvű magyarországi magasabb iskolákat, tehát a középiskolákat is a dákoromanizmus megteremtésével, ébrentartásával és terjesztésével vádolja és azért ez iskoláknak államosítását óhajtaná, hogy így betömessenek szerinte a román nemzetiségi agitatio forrásai.

Magam is üdvösebbnek tartanám közművelődésünkre, de meg a nemzetiségekre nézve is, ha magyarnyelvű és lehetőleg állami középiskoláink lennének; addig azonban, míg a törvény megengedi a nemmagyar anyanyelvűeknek is, hogy középiskoláikat fentarthassák s a míg ezek a törvényes követelményeknek eleget tesznek és önmaguk nem kérik intézeteik államosítását, hibának tartanám őket intézeteik fentartásában megakadályozni akarni.

Megengedem azt is, hogy egyik-másik román iskolában voltak és lehetnek ma is olyan hazafiatlan tanárok, kik a román ifjakat nem nevelik kellően és a gyűlölet magvait is elhinthetik azoknak fogékony keblében a magyarral szemben. Azért azonban, mert ilyenek akadhatnak, abból még nem szabad arra akarni következtetni, hogy az összes román középiskolák a hazafiatlanság melegyágyai. Még nagyobb hiba egyeseknek esetleges hibáiért általánosan vádolni akarni s az összes román tanárookra a hazafiatlanság bélyegét akarni rásütni. Mert ha ezt tesszük, akkor a helyett hogy az ügynek használnánk, inkább csak ártunk — jogos elkeseredést idézvéen elő jogtalan vádakkal.

Ha vannak ez iskoláknál visszaélések, akár a tanárok hibájából, akár más okokból, azon kell lennünk, hogy a burját kiirtsuk és a hol

az kiirthatatlanul terjed, fel kell szántanunk akár az egész talajt is élvezve törvényadta jogunkkal, be kell záratnunk a közveszélyessé vált intézeteket. Hogy már a kellő felügyelet gyakorolhatása végett olyan közegekre van szükségünk a román iskoláknál, a kik értik is a román nyelvet, abban tökéletesen igazza van a felolvasó urnak, mert hiszen a legkiválóbb pædagogiai képzettség mellett is képtelenség oly dolgok fölött bírálatot akarni mondani, melyekhez az illető nem ért.

Meg nem állhat ellenben, legalább általánosságban a felolvasó úr azon állítása sem, hogy a román nyelvű középiskoláknak nálunk a mi középiskoláinkétól elütő tantervük van és különösen román irodalmi és történelmi könyveik sokban hozzájárulnak a dákoramanizmus, tehát a hazafiatlanság terjesztéséhez. Mert ha a multa vonatkozólag sok igazság lehetett is e vádokban, jelenleg vannak már olyan román nyelvű középiskoláink is, melyeknek tanterve, azzal a különbséggel, hogy a magyar nyelv szerepét náluk a román nyelv veszi át és a magyar nyelv a románénál nagyobb óraszámban mint tantárgy adataik elé, — a mi középiskoláink tantervével teljesen azonos.

Arról sem látszott a felolvasó úr tudomást szerezni magának, hogy a román nyelvű középiskoláknak hazánkban ma már egy-két tantárgy kivételével, államilag felülbírált és állami segélylyel megjelent s illetékes szakférjak által megbírált s a közoktatási kormány által engedélyezett tankönyveik vannak. Ilyen tan- és olvasókönyvek alapján dolgozzák fel a román irodalmat s ilyen, magyar szerzők könyvei nyomán készített könyvekből tanítják magát az egész történelmet is.

Ismeretlen dolog a felolvasó úr előtt az is, hogy vannak ma már olyan román nyelvű középiskolák is, melyeknek önképző köreiben román költemények mellett magyar költeményeket is szavalnak és román értekezések mellett magyar értekezéseket is olvasnak fel, hogy így annál jobban elsajátíthassák a tanulók a magyar nyelvet, a mi a múlttal szemben ma inkább meg is történik. Hogy már a román iskolák tanárai bizonyos fokig elzárkóznak előlünk és nem vesznek olyan részt nyilvános működéseinkben, a minőt kellene venniök jól felfogott közös érdekünkben, az bizonyos; ennek a körülménynek azonban több oka is van, melyeknek egyik nem is legutolsója, hogy sokkal rosszabul vannak fizetve mint mi és szereplésükkel legjobb esetben is csak bajt csinálnának maguknak. Hogy azonban növendékeiket is feltétlenül és gyűlölködésből visszatartanak mindentől, a mi közéletünkben rájuk nézve is tanulságos, azt sem lehet állítani. Körülbelül három éve annak, hogy egyik román középiskola növendékei csoportosan, tanárai vezetésével meglepetésként Kolozsvár nevezetességét. És nem sokkal a kiállítás bezárása előtt ugyanezen intézet 72 növendéke, négy tanár vezetésével

alatt eljött Budapestre is az ezer éves fennállás emlékére készült országos kiállítást megtekinteni.

Midőn már mindezeket felhoztam, nem azért tettem, mintha tagadni akarnám azt, hogy létezik hazánkban román testvéreink között az a hazafiatlan agitatio, melynek végezéjje irredentizmus és eszközei a pénz és megtévesztés. Azt is megengedem, hogy lelketlen izgatók igyekeznek hálóiakat az iskolák érettebb növendékein is kiterjeszteni. De azért, mert ez így van, nem lehet és nem szabad állítanunk azt, hogy a román iskola a dákoromanizmus fészke s onnan nő az ki; mert akkor valóban igaztalanul általánosan vádolva, inkább ártunk annak az ügynek, melynek használni közös kötelességünk. A nemzetiségi izgatás, különösen román testvéreink között, kívülről nyeri tápját s mert jól jövedelmez, sok az apostola és mert alig van, ki az illetékes román intelligentia köréből föl merné venni a keztyűt vele szemben ez idejűleg, sok hívőre is talál. Már azután, hogy honnan kerülnek ki nagyobb számban e hívők, az más kérdés; lehet, hogy a román nyelvű, de az is lehet, hogy a magyar nyelvű, esetleg állami középiskolákból is. És a felolvasó úr, ki 28 éven át volt egy román lakta vidéken elhelyezett állami középiskolának igazgatója, legjobban tudhatja, hogy az olyan metelyektől, minő a nemzetiségű agitatio, a látogatott iskola jellege még meg nem véd. Állami hatalmunk növekedése és törvényeink igazságossága úgy mint tiszteletben tartása és tartatása egyedül azok az eszközök, melyek minden agitatio s így a nemzetiségi agitatio ellen is a legbiztosabban megvédenek.

Még *Heinrich Gusztáv* einök szöit hozzá, röviden jelezve, hogy az egyetemen is tanulnak román ifjak s a míg itt vannak, sem a magukviselete ellen, sem pedig azon szellem ellen, mely közöttük él, kifogás nem tehető. Az persze más kérdés, hogy ha ezek az ifjak haza kerülnek, ott minő irányt vesznek? Semmi esetre sem szabad mindezért kizárólag az iskolát tenni felelőssé, s a baj oka bizonynyal a társadalomban is keresendő. A vitát berekeszti.

III. A zárt ülésben a titkár tett előterjesztéseket. Jelentette továbbá, hogy külső tagokul felvétetni óhajtanak: *Kanyaró Ferencz* főgymn. tanár Kolozsvártt, *Koncz József* tanár Maros-Vásárhelyen. Jelenti végül, hogy a legközelebbi nagy gyűlésen (január 16-án) több rendes tag megválasztása is napirendre fog kerülni.